

تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی و انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه

لیدا شیخ زاد آبکنار

دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
lidasheikhzadabkenar@gmail.com

امید پورحیدری

استاد، گروه حسابداری، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول).
opourheidari@uk.ac.ir

امیرحسین تائبی نقندری

استادیار، گروه حسابداری، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
taebi@lauk.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۳۰

چکیده

عوامل و انگیزه‌های ضد و نقیض مختلفی در سازمان‌ها می‌توانند نقش مهمی در ارائه گزارش‌های مالی متقلبانه جهت دستیابی به منافع شخصی، از طریق فریب استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی ایفا کنند. بنابراین شناسایی این عوامل گام مهمی جهت آگاهی بخشی به استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی، در راستای اتخاذ سرمایه‌گذاری و تصمیم بهینه می‌باشد. لذا؛ این پژوهش به دنبال تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی و انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه می‌باشد. پژوهش حاضر کاربردی از نوع توصیفی پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می‌دهند که با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۳۸۴ نفر تعیین شد. در این پژوهش از ابزار پرسشنامه و روش نمونه‌گیری تصادفی برای انتخاب حجم نمونه استفاده شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که کیفیت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر منفی و معناداری دارد. همچنین نتیجه گرفته شد که انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

واژه‌های کلیدی: کیفیت حاکمیت شرکتی، انگیزه‌های مالی ضد و نقیض، کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه.

۱- مقدمه

حاکمیت شرکتی قوی می تواند منافع مدیران و ذینفعان را در یک راستا قرار داده و موجب افزایش قابلیت اتکای صورت های مالی گردد (اسماعیلی کیا و همکاران، ۱۳۹۸).

وجود سیستم کمیته حسابرسی در نظام حاکمیت شرکتی می تواند باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی، کنترل های داخلی، عملکرد حسابرسان و همچنین؛ افزایش مسئولیت پاسخگویی هیئت مدیره، تطابق فعالیت ها با قوانین و جلوگیری از عملکرد غیر قانونی گردد (حجازی و مختاری نژاد، ۱۳۹۶). تعداد مناسب و کافی اعضای هیئت مدیره برای انجام وظایف مختلف، یکی از ساز و کارهای حاکمیت شرکتی است. با توجه به نتایج بعضی از پژوهش ها، تعداد اعضای هیئت مدیره بیشتر، با تخصص های گوناگون می تواند نظارت بیشتری را بر هیئت مدیره، برای کاهش انگیزه مدیریت سود و احتمال تقلبها فراهم آورد. از دیگر سازوکارهای حاکمیت شرکتی می توان به حسابرسی داخلی اشاره کرد که با توجه به نقش حسابرسی داخلی در مدیریت ریسک و پیشگیری از بروز تقلب و با کمک به شفاف سازی و قابلیت اتکای اطلاعات حسابداری، نقش مهمی در حاکمیت شرکتی اثربخش و در نتیجه بهبود عملکرد شرکت و ارتقا آن خواهد داشت (اسماعیلی کیا و همکاران، ۱۳۹۸).

از دیگر مواردی که می تواند بر گزارشگری مالی متقلبانه موثر باشد، انگیزه های مالی ضد و نقیض است که یکی از سه ضلع مثلث تقلب است، یعنی همان انگیزه های متضادی که درون یک مدیر یافت می شود. این انگیزه های متضاد زمانی نمود بیشتری پیدا می کند که مدیر از یک طرف تلاش می کند تا در جهت افزایش ثروت سهامداران و بهبود وضع شرکت گام بردارد و از طرفی با توجه به عملکرد نامطلوب خود و شرایط نامساعد مالی، منافع و پاداش خود را در خطر می بیند. در نتیجه با وجود انگیزه جهت حفظ منافع خود، در تلاش خواهد بود تا خود را به عنوان مدیری موفق که بیشترین انگیزه اش منافع شرکت می باشد نشان دهد. انگیزه مالی مدیران اجرایی محرکی ضمنی برای ارزیابی عملکرد مدیران می باشد. همچنین باعث می شود مدیران به خروجی عملکرد خود توجه نمایند تا بتوانند در شرکت ساختاری موثر و کارآمد را پیاده سازی نمایند. تفاوت در پرداخت پاداش های مدیران بر خروجی عملکرد آن ها تاثیر گذار می باشد (O'Connor et al., 2006). کاهش پاداش، باعث کاهش انگیزه مدیران و افزایش تمایل آنان به دستکاری سود شده و در نتیجه گزارشگری مالی خدشه دار می شود (Zainudin & Hashim, 2016). در این میان اگر پاداش مدیر از سطح مورد نظر کمتر باشد مدیریت بخشی از سودهای سال آتی را به های دوره جاری منتقل می کند و در مواردی نیز مدیریت در راستای هدف ذکر شده ممکن است سودهای سال های جاری را به دوره های

امروزه با توجه به فضای رقابتی و تغییر شرایط کسب و کار، از مهم ترین موضوعات برای شرکت ها، اعتبار آن ها می باشد. افزایش اطلاعات به موقع و معتبر درباره فعالیت و عملکرد شرکت، یکی از راه های کسب اعتبار برای شرکت ها می باشد که گزارشگری مالی در انتقال اثربخش اطلاعات به افراد برون سازمانی به روشی معتبر و به موقع، نقش کلیدی ایفا می کند (جامعی و رستمیان، ۱۳۹۵). با توجه به اینکه استفاده کنندگان صورت های مالی برای تصمیم گیری و سرمایه گذاری از اطلاعات ارائه شده در وضعیت مالی شرکت به عنوان عملکرد آن استفاده می کنند؛ بنابراین شفافیت در ارائه اطلاعات و افزایش قابلیت اتکا منجر به افزایش اعتماد سرمایه گذاران و نزدیک شدن به اهداف مالی شرکت خواهد شد. گرچه، سقوط شرکت های مانند لمن برادرز و گلوبال کراسینگ، باعث ایجاد ابهام و تردید نسبت به اثربخشی کیفیت حاکمیت شرکتی و گزارش های مالی و کاهش قابلیت اعتماد به نقش حسابرسی گردید (Yulianti et al., 2019).

در شرایط فعلی و با بالاتر رفتن سطح آگاهی افراد از اثرات نامطلوب تقلب، توجه به موضوع تقلب افزایش یافته است. تضاد منافع، عدم تقارن اطلاعاتی بین مالکیت و مدیریت و ویژگی های ساختاری یک شرکت از جمله عواملی هستند که می توانند ارتکاب به تقلب را افزایش و باعث فساد مالی گردند. در نتیجه نقش هیأت مدیره جهت کنترل عملکرد و انگیزه های مدیران اجرایی از اهمیت بسزایی برخوردار است. همچنین؛ با توجه به اینکه مالکیت شرکتی ضعیف می تواند باعث رفتار متقلبانه شرکت ها شود، وجود یک حاکمیت شرکتی قوی می تواند مانعی برای گزارشگری مالی متقلبانه باشد. از این رو، با توجه به تغییرات سریع فناوری در محیط تجاری، امروزه بیش از گذشته نیاز به شناسایی روش های موثر جهت پیشگیری و کشف تقلب احساس می شود (Segal, 2016).

حاکمیت شرکتی مجموعه سازوکارهای هدایت و کنترل شرکت ها شامل دستورالعمل ها، ساختارها، فرایندها و هنجارهای فرهنگی است و شرکت با رعایت آن ها به هدف های شفافیت در فرایندهای کاری، پاسخگویی در مقابل ذینفعان و رعایت حقوق آنان دست خواهد یافت (Devarajar et al., 2022). سازوکارهای حاکمیت می تواند به منظور بررسی کیفیت گزارشگری مالی، برای مثال میزان گرایش شرکت به مدیریت سود یا تقلب در صورت های مالی، مورد استفاده قرار گیرد (Rahman & Bremer, 2016) و همچنین جهت از بین بردن عدم تقارن اطلاعاتی موجود بین مدیران و سهامداران، از طریق تعدیل تضاد منافع، به کار رود.

عملکرد آن‌ها و همچنین شیوه اندازه‌گیری تأثیر هر یک از انواع مالکیت بر گزارش شرکت‌ها، از جمله مسائلی است که مورد توجه و علاقه سهامداران است.

از آنجا که مقصد حسابداری تامین اطلاعات برای تصمیم‌گیرندگان است، آثار رفتاری اطلاعات حسابداری و واکنش تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان از این اطلاعات اخیراً مورد توجه محققین قرار گرفته است. لذا؛ نتایج این پژوهش اثبات‌کننده تأثیر عوامل مختلف بر کیفیت گزارشگری مالی است که باید مورد بررسی قرار گیرند تا با پیش‌بینی عوامل موثر و ارائه راهکارهای پیشنهادی، بتوان در راستای برطرف نمودن گلوگاه‌ها و عارضه‌سنجی بحرانهای مالی، ارتقاء سطح کیفیت گزارشگری مالی و افزایش منافع سرمایه‌گذاران قدم برداشت و تا حدودی از گزارش‌های مالی متقلبانه جلوگیری کرد. پژوهش حاضر برای سرمایه‌گذاران و استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی ایران بسیار مفید خواهد بود، زیرا یافته‌های این پژوهش به آن‌ها کمک خواهد کرد تا به اهمیت گزارش‌های مالی صحیح و تأثیر عوامل حاکمیت شرکتی و انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه پی ببرند، بنابراین بهتر می‌توانند گزارش‌های مالی را تحلیل و سرمایه‌گذاری نمایند. همچنین، نتایج پژوهش حاضر ضمن توسعه ادبیات مربوط، می‌تواند سیاست‌گذاران حوزه‌های مختلف قوانین و استانداردهای حسابداری را با تکیه بر تأمین نیازهای اطلاعاتی ضروری ذینفعان متنوع یاری رساند.

حال با توجه به مطالب مطروحه و وجود خلا پژوهش‌های موجود در کشور من باب ارائه عوامل موثر بر کاهش کیفیت گزارش‌های مالی متقلبانه، پژوهشگر به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا کیفیت حاکمیت شرکتی و انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر دارد؟

در ادامه به بیان مبانی نظری و پیشینه پژوهش، بیان فرضیه‌ها، روش پژوهش، سپس یافته‌ها و در پایان نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهاد به پژوهشگران آتی جهت انجام پژوهش‌های بیشتر خواهیم پرداخت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

صورت‌های مالی متقلبانه راه‌هایی هستند که شرکت‌ها برای توجیه برخورد مدیریت خود در شناخت و دسته‌بندی عناصر صورت‌های مالی، خصوصاً گزارش سرمایه‌ها و مطالبات غیرحقیقی، درآمدهای معوق یا محقق‌نشده و مدیریت سود و برملا شدن و دسته‌بندی در قالب سود و زیان از آن بهره می‌برند. (Jones, 1991). طبق استاندارد شماره ۲۴، گزارشگری مالی متقلبانه شامل بیان اشتباه یا کنار گذاشتن مبالغ یا برملا شدن

آتی منتقل نماید. در کشورهای غربی طرح‌های پاداش غالباً بلندمدت بوده و چندین سال طول می‌کشد. اما طرح‌های پاداش در ایران مبتنی بر سود بوده و پاداش مدیریت را کمتر از یک سال به تأخیر می‌اندازد به همین دلیل مدیران ایرانی ممکن است انگیزه بیشتری برای دستکاری سود داشته باشند. به طور مثال انگیزه‌های ضد و نقیض مدیران برای ارائه گزارش‌های متقلبانه این است که از یک سو، مدیر این انگیزه را دارد تا اوضاع مالی شرکت را بهبود بخشد و به انتظارات سرمایه‌گذاران پاسخ دهد و با ارائه عملکرد مناسب به اهداف تعیین شده در شرکت دست یابد و زمینه افزایش اعتبار و اعتماد به خود را ایجاد کند، اما گاهی شرایط مساعد نیست و یک مدیر با ترس از دست دادن منافع و موقعیت خود روبرو می‌باشد، در نتیجه انگیزه حفظ منافع مالی وی در مقابل انگیزه حفظ منافع شرکت و ریسک از دست دادن اعتماد قرار می‌گیرد و به این ترتیب باعث می‌شود تا اوضاع شرکت را با ارائه گزارشگری مالی متقلبانه، بهتر از آنچه که در واقعیت هست ارائه نمایند. در نتیجه به علت مشکلات نمایندگی، ممکن است مدیران شرکت‌ها از منابع شرکت در جهت افزایش ثروت سهامداران استفاده نکنند و در راستای پیشبرد اهداف و منافع شخصی خود این منابع را به کار گیرند. برای این منظور، ابزارها و سازوکارهای مختلفی مورد توجه قرار گرفته که هیچ کدام به صورت عامل بازدارنده این مشکل نبوده است. البته حاکمیت شرکتی می‌تواند از سوءاستفاده مدیران در جهت منافع شخصی خود جلوگیری کرده و موجب بهبود عملکرد شرکت‌ها شود. اما نکته دیگری که وجود دارد معطوف به پاسخگویی مدیران به مردم است که این مسئله آن‌ها را همواره در میزان دیده شدن و سوال و جواب قرار می‌دهد و گاهی منجر به این موضوع می‌شود که به تقلب در گزارش‌های مالی روی می‌آورند (Amiram et al., 2018).

حال باید به این نکته اشاره نمود که بازار سرمایه در ایران در حال پیشرفت می‌باشد. بالارفتن آگاهی و تبلیغ افراد سرمایه‌گذار حرکت این رشد را سرعت بخشیده و به سمت هرچه بهتر شدن آن قدمی اصولی و اساسی خواهد بود. اطلاعات مالی گزارش شده به‌عنوان یکی از پایه‌های اصلی تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران مورد استفاده قرار می‌گیرد و اطلاعات با کیفیت پایین به‌عنوان یکی از مانع‌های پایه‌ای فراروی پیشرفت و رشد بازار بورس خواهد بود. به منظور رفع این مانع‌ها آگاهی‌رسانی در مسیر ازدیاد اطلاعات عمومی در مورد سود به افراد سرمایه‌گذار یاری خواهد داد تا با توجه بیشتر و بهتری سرمایه‌گذاری‌شان را برنامه‌ریزی کنند. بسیاری از نظریه‌پردازان اقتصادی نیز عقیده دارند هر یک از انواع مالکیت می‌تواند بر عملکرد شرکت‌ها تأثیر بگذارد. روش‌های کنترل عملکرد مدیران و عوامل مؤثر بر

همکاران (۱۴۰۳) به استخراج ارتباط علی و معلولی متغیرهای موثر بر کیفیت گزارشگری مالی با استفاده از رویکرد دیمتل پرداختند. مطابق این بررسی، مهمترین متغیرهای موثر بر کیفیت گزارشگری عبارتند از: افشای اطلاعات، توانایی مدیریت، حاکمیت شرکتی، کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی، عدم تقارن اطلاعاتی، نظام کنترل داخلی، قوانین و الزامات بورس اوراق بهادار و تضاد منافع که بر این اساس، سه متغیر توانایی مدیریت، حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی از نقش و اهمیت قابل توجهی در کیفیت گزارشگری مالی برخوردار بوده اند. لذا؛ با توجه به مطالب فوق این سوال به وجود می آید که آیا کیفیت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر دارد؟ چن و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به تقلب در گزارش های مالی و انگیزه های مالی مدیرعامل پرداختند (Chen et al., 2021). با استفاده از یک رویکرد نوآورانه و همچنین یک نمونه کامل و یک نمونه منطبق، محققین متوجه شدند که افزایش انگیزه های اختیاری مدیران، احتمال تخلفات گزارشگری مالی را افزایش می دهد. علاوه بر این، تأثیر انگیزه های اختیاری بر تقلب در گزارشگری مالی با تلاش حسابرسان تعدیل می شود. همچنین دریافته اند که یکی دیگر از شاخص های اندازه گیری انگیزه های اختیاری مدیران، یعنی تعداد گزینه های اختصاص یافته توسط مدیران، با حساسیت اختیار سهام اختصاص یافته مدیرعامل همبستگی زیادی دارد. برگر و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «ربودن الزام اخلاقی: چگونه انگیزه های مالی می توانند افشاگران تقلب را منصرف کنند؟» بیان کردند در حالی که چنین انگیزه هایی به منظور افزایش احتمال گزارش به موقع تقلب است، نظریه روانشناختی ازدحام انگیزشی این گزاره را زیر سوال می برد (Berger et al., 2017). ازدحام انگیزشی هشدار می دهد که استفاده از پاداش های مالی (یک انگیزه بیرونی) می تواند به طور ناخواسته انگیزه اخلاقی فرد را برای انجام کار درست (یک انگیزه درونی) از بین ببرد. با استفاده از این نظریه، آزمایشی انجام شد و اینگونه نتیجه گیری شد که در زمینه های خاص، برنامه های انگیزشی می توانند گزارش دهی افشاگران را به میزان بیشتری نسبت به زمانی که هیچ انگیزه ای ارائه نشده بود، بالا ببرند. در همین راستا اندون و همکاران (۲۰۱۶) تأثیر انگیزه های مالی و ادراک جدید بر قصد افشاگری تقلب را مورد بررسی قرار دادند (Andon et al., 2016). آن ها متوجه شدند که یک انگیزه مالی منجر به قصد افشای اطلاعات به یک مقام خارجی می شود. آن ها همچنین دریافته اند که ادراک از جدی بودن تخلف به طور مثبت و قابل توجهی با قصد حسابداران برای افشای اطلاعات به یک مقام خارجی مرتبط است. آن ها یک تعامل معنادار بین ارائه یک

صورت های مالی با هدف فریب کاربران از صورت های مالی است (استانداردهای حسابرسی، ۱۳۸۹). شرکت ها در دهه ۱۹۹۰ برخلاف پیشرفت بی سابقه اقتصادی در ارزش بازار سرمایه، با کلاهبرداری های مالی بیشتر شرکت ها روبه رو بودند و در دهه ۲۰۰۰ با پیشروی کلاهبرداری، موسسات متقلب ضربه شدیدی به بدنه اقتصادی وارد کردند.

پژوهش دواراجار و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی حاکمیت شرکتی و گزارش های مالی متقلبانه در میان شرکت های سهامی عام مالزی پرداختند (Devarajar et al., 2022). یافته ها نشان داد که مدیریت چندگانه و خدمات غیرحسابرسی به طور قابل توجهی با گزارشگری مالی متقلبانه مرتبط است. همچنین نتیجه گرفته شد که گزارش دقیق صورت های مالی، دانش ذینفعان را در فرآیند تصمیم گیری افزایش می دهد. نیکبخت و احمدخان بیگی (۱۳۹۷) نیز به اثرگذاری حاکمیت شرکتی بر چگونگی گزارشگری مالی پرداختند. طبق بررسی های آمون های آماري حاکمیت شرکتی با کیفیت گزارشگری مالی ارتباط مثبت و معناداری دارد و قادر است تحولات حاصله کیفیت گزارشگری مالی شرکت ها را پیش بینی نماید. همچنین از میان ابعاد حاکمیت شرکتی، دو جنبه حسابرسی و مکانیزم مالکیت تأثیر به سزایی بر کیفیت گزارشگری مالی داشته است. حجازی و مختاری نژاد (۱۳۹۶) به رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه پرداختند. پژوهش آنها نشان داد رابطه معکوسی میان تخصص اعضای هیئت مدیره، اثربخشی کمیته حسابرسی و اثربخشی اعضای غیرموظف مستقل هیئت مدیره با احتمال گزارشگری مالی متقلبانه وجود دارد. در نتیجه حاکمیت شرکتی قوی می تواند موجب کاهش احتمال گزارشگری مالی متقلبانه و افزایش اعتبار گزارشگری مالی گردد. احتشام مهر و همکاران (۱۴۰۱) به شناسایی عوامل موثر بر همگرایی گزارشگری یکپارچه در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. پژوهش آنها نشان داد عوامل حاکمیت شرکتی، نوع استراتژی، عملکرد مالی، موقعیت صنعت و فشار ذینفعان بر گزارشگری یکپارچه در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران موثرند.

عرفان الله خان و همکاران (۲۰۲۴) به بررسی پیوند حاکمیت شرکتی، کیفیت گزارشگری مالی و کارایی سرمایه گذاری در میان شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پاکستان پرداختند (Irfan ullah Khan et al., 2024). یافته ها نشان داد که حاکمیت شرکتی، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می بخشد و ناکارآمدی سرمایه گذاری، کیفیت گزارشگری مالی را کاهش می دهد. بنابراین؛ حاکمیت شرکتی، می تواند کارایی سرمایه گذاری و کیفیت گزارشگری مالی را افزایش می دهد. اقبالی و

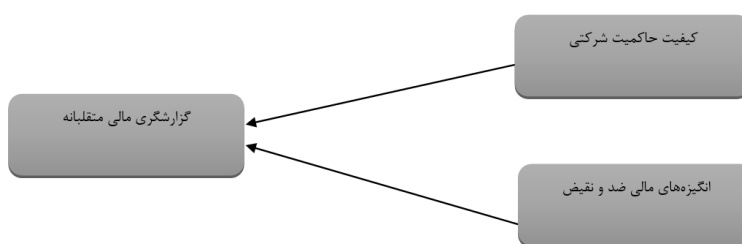
فرضیه‌های پژوهش

در راستای دستیابی به هدف پژوهش و به استناد مباحث مطرحه در بخش‌های قبلی، فرضیه‌های زیر تدوین شد:

فرضیه ۱: کیفیت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر منفی و معناداری دارد.

فرضیه ۲: انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد.

با توجه به مبانی مطرح‌شده، مدل مفهومی پژوهش به شکل زیر است:

نمودار ۱- مدل مفهومی پژوهش

حاضر برای ارزیابی کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه از پرسشنامه استاندارد پسندیده فرد و همکاران (۱۴۰۰) در سطح شرکت استفاده شد که دارای ۱۳ گویه است.

متغیر مستقل (کیفیت حاکمیت شرکتی): در پژوهش حاضر برای ارزیابی حاکمیت شرکتی از پرسشنامه استاندارد حاکمیت شرکتی بقایی (۱۳۹۴) استفاده شد که دارای چهار بعد شاخص هیئت‌مدیره، شاخص حساسی، شاخص ضدانحصار و شاخص پاداش و مالیات در سطح شرکت با ۱۶ گویه می‌باشد.

متغیر مستقل (انگیزه‌های مالی ضد و نقیض): در پژوهش حاضر برای ارزیابی انگیزه‌های مالی ضد و نقیض از پرسشنامه استاندارد انگیزه‌های مالی ابدالی و همکاران (۱۳۹۵) در سطح شرکت با ۴ گویه استفاده شد.

لازم به توضیح است که در پرسشنامه‌های مذکور، سؤالاتی به عنوان دروغ‌یاب درج گردید. برای مثال در پرسشنامه انگیزه‌های مالی ضد و نقیض، سؤالاتی مانند «پاداش‌های نقدی این شرکت متناسب با عملکردها در شرکت می‌باشد؟» و «در این شرکت متناسب با عملکرد پاداش نقدی پرداخت می‌شود؟» در زمره سؤالات دروغ‌یاب است. در پرسشنامه حاکمیت شرکتی، سؤالاتی مانند «چه اندازه سیستم سازمان موجب برقراری عدالت و رعایت حقوق ذینفعان می‌باشد؟» و «چه اندازه حاکمیت در این سازمان گروه‌هایی از ذینفعان را در بردارد؟» در زمره سؤالات دروغ‌یاب هستند. در پرسشنامه کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه، سؤالاتی

انگیزه مالی و جدیت درک‌شده از تخلف در قصد گزارش تقلب پیدا کردند. قصد گزارش تقلب در گزارشگری مالی زمانی بالاتر است که سطح جدیت درک‌شده بالاتر باشد. با این حال، زمانی که سطح جدیت درک‌شده کمتر باشد، وجود انگیزه مالی منجر به قصد بالاتر برای گزارش تقلب در گزارشگری مالی می‌شود. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تأثیر یک انگیزه مالی بر قصد افشاگری با درک جدی بودن تخلف تعدیل می‌شود. حال این سوال به وجود می‌آید که آیا انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد؟

روش پژوهش

جامعه، نمونه، نوع پژوهش و روش اجرای آزمایش

پژوهش حاضر از منظر چپستی پژوهشی کمی، از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است. داده‌های جمع‌آوری شده با روش معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. جامعه آماری پژوهش در قلمرو زمانی سال ۱۴۰۱ شامل کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار است که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه استاندارد است. با توجه به اینکه جامعه آماری تحقیق حاضر، کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های بورسی بوده‌اند، بنابراین نمونه از بین ۳۸۴ نفر از کارکنان و مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری سایپا، ایران خودرو، گروه سرمایه‌گذاری بهمن، سرمایه‌گذاری خوارزمی، سرمایه‌گذاری توسعه ملی، سرمایه‌گذاری سپه، شرکت معدنی و صنعتی گل‌گهرسیرجان، فولاد مبارکه اصفهان، پالایش نفت بندرعباس، مس شهید باهنر، سرمایه‌گذاری توکا فولاد و گروه سرمایه‌گذاری توسعه صنعتی ایران انتخاب گردید. روش نمونه‌گیری بکار گرفته شده در این پژوهش نیز روش تصادفی است.

متغیرهای پژوهش و ابزار اندازه‌گیری

متغیر وابسته (کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه): در پژوهش

پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش را ارائه می‌کند.

جدول ۱: ساختار پرسشنامه

شاخص‌ها	ابعاد	متغیرها
گویه ۱ تا ۱۳	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
گویه ۱ تا ۴	انگیزه‌های مالی	انگیزه‌های مالی
گویه ۱ تا ۴	شاخص هیئت‌مدیره	حاکمیت شرکتی
گویه ۵ تا ۸	شاخص حسابرسی	
گویه ۹ تا ۱۲	شاخص ضد انحصار	
گویه ۱۳ تا ۱۶	شاخص پاداش و مالیات	

روایی و پایایی

پژوهشگر قبل از به کار گرفتن ابزار اندازه‌گیری در مرحله اصلی جمع‌آوری داده‌ها باید اطمینان نسبی را نسبت به اعتبار استفاده از ابزار مورد نظر به دست آورد؛ بنابراین در این پژوهش از روش روایی همگرا و با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس روایی پرسشنامه تأیید گردید. همچنین، برای مشخص شدن پایایی ابزار اندازه‌گیری از روش آلفای کرونباخ در این پژوهش بهره گرفته شد (خلیلی، ۱۳۹۹). ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش میزان تک‌بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها، عقاید و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آن‌ها آسان نیست به کار می‌رود؛ درحقیقت میزان برداشت یکسان پاسخ‌دهندگان از سؤالات بررسی می‌شود. اساس ضریب آلفای کرونباخ بر پایه طیف‌ها یا مقیاس‌هاست. در این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس و با روش آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه تأیید گردید (جدول ۲). با مشاهده جدول (۲)، همه روابط ذکر شده در بالا برقرار بود؛ لذا مشخص شد پرسشنامه‌های استاندارد مذکور از روایی و پایایی مناسب برخوردار است.

جدول ۱: روایی و پایایی پرسشنامه

عنوان متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده
کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه	۰/۸۲۰	۰/۸۲۰	۰/۵۱۳
انگیزه‌های مالی	۰/۷۶۶	۰/۷۹۴	۰/۵۹۱
حاکمیت شرکتی	۰/۷۵۴	۰/۷۸۳	۰/۵۳۴

انحراف معیار) استفاده شده است. برای آزمون صحت مدل نظری تحقیق و محاسبه ضرایب تأثیر از روش مدل پابی معادلات ساختاری به وسیله نرم افزار پی ال اس استفاده شده است. مدل پابی معادلات ساختاری، یک تکنیک تحلیل چندمتغیری بسیار کلی و نیرومند از خانواده رگرسیون چندمتغیری و به بیان دقیق

مانند «تا چه اندازه موافق هستید که صفات و ویژگی‌های شخصیتی موجب رفتار متقلبانه در گزارشگری مالی است؟» و «تا چه اندازه موافق هستید که رفتار غیرقانونی افراد موجب رفتار متقلبانه در گزارشگری مالی است؟» در زمره سؤالات دروغ‌یاب قرار دارد.

ابزار جمع‌آوری داده‌های پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای و پژوهش‌های میدانی استفاده شد. در بررسی کتابخانه‌ای، جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و پیشینه تحقیقی موضوع، از منابع کتابخانه‌ای، مقالات و نیز از شبکه جهانی اطلاعات استفاده گردید. در بررسی میدانی، برای گردآوری اطلاعات در راستای آزمون فرضیه‌ها (با توجه به ماهیت توصیفی پژوهش) از پرسشنامه استفاده شد. با استفاده از فرمول کوکران حداقل نمونه آماری ۳۸۴ نفر تعیین گردید. در راستای جمع‌آوری نمونه لازم، تعداد ۴۴۵ پرسشنامه به صورت حضوری و الکترونیکی توزیع شد و از بین آنها تعداد ۳۸۴ پرسشنامه کامل و بدون نقص استخراج و نهایتاً داده‌های جمع‌آوری شده جهت تحلیل مورد استفاده قرار گرفت. لازم به توضیح است که ابتدا پرسشنامه‌ها در میان ۳۰ نفر از حجم نمونه توزیع و جمع‌آوری شد. پس از اطمینان از بالا بودن آلفای کرونباخ متغیرها و همچنین تأیید پایایی پرسشنامه‌ها، باقی پرسشنامه‌ها نیز توزیع شد. سؤالات پرسشنامه از نوع سؤال‌های بسته بوده و مقیاس اندازه‌گیری سؤالات، از نوع مقیاس پنج درجه ای لیکرت است. هر سوال دارای حداقل یک و حداکثر پنج امتیاز است بنابراین پرسشنامه با پاسخ‌های کاملاً مخافم (با نمره ارزش گذاری ۱)، مخالفم (با نمره ارزش گذاری ۲)، نظری ندارم (با نمره ارزش گذاری ۳)، موافقم (با نمره ارزش گذاری ۴) و کاملاً موافقم (با نمره ارزش گذاری ۵)، طراحی شد. جدول (۱) اطلاعات

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده این پژوهش، در دو بخش انجام شده است. برای توصیف یافته‌ها، از جداول و نمودارهای فراوانی و با هدف توصیف بهتر داده‌ها از شاخص‌های مرکزی (میانگین و میانه) و همچنین شاخص‌های پراکندگی (واریانس و

پراکندگی (انحراف استاندارد، واریانس و محدوده تغییرات) در جدول (۴) ارائه شده است.

در جدول (۴)، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت‌کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. جدول نشان می‌دهد میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول (۴)، می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه، ۱ و بیشترین امتیاز، ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه پاسخ افراد شرکت‌کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ در اطراف میانگین است؛ یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

در جدول (۵)، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت‌کنندگان به سؤالات پرسشنامه قابل مشاهده است. همچنین میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول (۵) می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سؤالات پرسشنامه ۱ و بیشترین امتیاز ۵ بوده است. همچنین طبق میانه اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند. با توجه به موارد ذکر شده در این مطالعه پاسخ افراد شرکت‌کننده در جامعه آماری دارای انسجام بوده و میزان پراکندگی پاسخ در اطراف میانگین می‌باشند یعنی به مقدار واقعی نزدیک هستند.

تر بسط مدل خطی کلی است که به پژوهشگر امکان می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به گونه همزمان مورد آزمون قرار دهد. به طور کلی روش معادلات ساختاری از طریق مجموعه‌ای از معادلات شبیه به رگرسیون چندگانه، ساختار روابط درونی متغیرها را آشکار می‌کند. لذا برای پاسخ به پرسش‌های این تحقیق و تجزیه تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، از روش مدل‌بندی معادلات ساختاری، تکنیک بوت استرپینگ و نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی

اطلاعات مربوط به جنسیت پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد که ۴۲ درصد نمونه را زنان و ۵۸ درصد نمونه را مردان تشکیل می‌دهند. این درصدها نشان می‌دهد عمده پاسخگویان را مردان تشکیل داده‌اند. گروه سنی «۳۰ تا ۴۰ سال» ۱۷ درصد، گروه سنی «۴۱ تا ۵۰ سال» ۵۱ درصد و گروه سنی «بالای ۵۰ سال» ۳۲ درصد از نمونه را تشکیل می‌دهند. گروه «کارشناسی» ۵۱/۸۲ درصد، گروه «کارشناسی ارشد» ۴۰/۳۶ درصد و گروه «دکتری» ۷/۸۲ درصد از نمونه را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های توصیفی

تحلیل توصیفی متغیرها برای عوامل اصلی پژوهش، بر اساس پارامترهای مرکزی (میانگین، میانه، حالت) و پارامترهای

جدول ۲: اطلاعات جمعیت‌شناختی

درصد فراوانی	تعداد	جمعیت‌شناختی	
۴۲	۱۶۱	زنان	جنسیت
۵۸	۲۲۳	مردان	
۱۰۰	۳۸۴	کل	
۱۷	۶۵	۳۰ تا ۴۰ سال	گروه سنی
۵۱	۱۹۵	۴۱ تا ۵۰ سال	
۳۲	۱۲۴	بالای ۵۰ سال	
۱۰۰	۳۸۴	کل	
۵۱/۸۲	۱۹۹	کارشناسی	گروه تحصیلات
۴۰/۳۶	۱۵۵	کارشناسی‌ارشد	
۷/۸۲	۳۰	دکتری	
۱۰۰	۳۸۴	کل	

جدول ۳: تحلیل توصیفی

چولگی	کشیدگی	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میان	میانگین	سؤالات متغیر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۴۳	۱/۲۶۶	۱/۷۳۸۵۷	۵	۱	۳	۳/۲۸۳۳	سؤال ۱ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۳۱	۱/۲۷۸	۱/۷۲۳۱۱	۵	۱	۳	۲/۹۵۰۰	سؤال ۲ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۹۰۰	۱/۱۹۴	۱/۰۰۹۹۸	۵	۱	۳	۳/۲۸۳۳	سؤال ۳ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۹۰۲	۱/۲۱۸	۱/۰۲۸۴۱	۵	۱	۳	۲/۶۰۰۰	سؤال ۴ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۹۰۴	۱/۱۸۴	۱/۱۳۱۳۱	۵	۱	۳	۲/۶۱۶۷	سؤال ۵ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۳۰	۱/۲۶۵	۱/۷۱۷۸۱	۵	۱	۳	۳/۶۰۰۰	سؤال ۶ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۰۱	۱/۲۸۲	۱/۶۶۸۹۲	۵	۱	۳	۳/۴۰۰۰	سؤال ۷ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۳۸	۱/۲۶۰	۱/۷۲۸۷۵	۵	۱	۳	۳/۶۶۶۷	سؤال ۸ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۵۸	۱/۲۴۷	۱/۷۸۹۰۵	۵	۱	۳	۳/۴۳۳۳	سؤال ۹ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۸۳۴	۱/۲۸۷	۱/۷۱۵۲۵	۵	۱	۳	۳/۷۱۶۷	سؤال ۱۰ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۵۵۲	۱/۴۵۸	۱/۴۴۵۹۵	۵	۱	۳	۳/۷۳۳۳	سؤال ۱۱ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۷۱۶	۱/۳۷۳	۱/۵۴۳۰۶	۴	۱	۳	۳/۱۰۰۰	سؤال ۱۲ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
۱/۶۱۰	۱/۴۰۸	۱/۴۸۵۹۶	۵	۱	۳	۳/۳۶۶۷	سؤال ۱۳ کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه

جدول ۴: تحلیل توصیفی

چولگی (کجی)	کشیدگی	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میان	میانگین	سؤالات متغیر انگیزه‌های مالی ضد و نقیض
.339	.758	.59565	5	1	3	3.8667	سؤال ۱ انگیزه‌های مالی ضد و نقیض
.391	.622	.49403	5	1	3	3.4000	سؤال ۲ انگیزه‌های مالی ضد و نقیض
.302	.749	.60576	5	1	3	3.3500	سؤال ۳ انگیزه‌های مالی ضد و نقیض
.346	.721	.62414	5	1	3	3.5167	سؤال ۴ انگیزه‌های مالی ضد و نقیض

جدول ۵: تحلیل توصیفی

چولگی (کجی)	کشیدگی	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میان	میانگین	سؤالات متغیر حاکمیت شرکتی
-۱/۱۲۸	۰/۰۳۳	۱/۱۳۹	۵	۱	۴	۴/۰۵۵	سؤال ۱ حاکمیت شرکتی
-۱/۳۲۲	۱/۱۸۸	۱/۰۳۴	۵	۱	۴	۴/۱۴۸	سؤال ۲ حاکمیت شرکتی
-۱/۵۹۱	۲/۷۶	۰/۸۷۵	۵	۱	۴	۴/۳۲۳	سؤال ۳ حاکمیت شرکتی
-۱/۳۳	۱/۳۴۵	۱/۰۰۴	۵	۱	۴	۴/۱۶۷	سؤال ۴ حاکمیت شرکتی
-۱/۲۴۵	۰/۸۸۴	۱/۰۷۰	۵	۱	۴	۴/۱۰۹	سؤال ۵ حاکمیت شرکتی
-۱/۳۶۳	۱/۲۷۲	۱/۰۷۵	۵	۱	۴	۴/۱۳۸	سؤال ۶ حاکمیت شرکتی
-۱/۳۲۴	۱/۲۳۵	۱/۰۱۷	۵	۱	۴	۴/۱۷۴	سؤال ۷ حاکمیت شرکتی
-۱/۴۱۱	۱/۵۷۵	۱/۹۴۸	۵	۱	۴	۴/۲۷۹	سؤال ۸ حاکمیت شرکتی
-۱/۳۷	۱/۳۱۱	۱/۹۷۳	۵	۱	۴	۴/۲۵۸	سؤال ۹ حاکمیت شرکتی
-۱/۲۹۶	۱/۰۷۳	۱/۹۷۱	۵	۱	۴	۴/۲۲۹	سؤال ۱۰ حاکمیت شرکتی
-۱/۲۸۹	۱/۰۱۶	۱/۰۰۲	۵	۱	۴	۴/۲۱۱	سؤال ۱۱ حاکمیت شرکتی
-۱/۴۷۱	۱/۲۷۲	۱/۱۰۵	۵	۱	۴	۴/۲۵۵	سؤال ۱۲ حاکمیت شرکتی
-۱/۲۴۴	۰/۹۴۵	۱/۰۷	۵	۱	۴	۴/۱۰۴	سؤال ۱۳ حاکمیت شرکتی
-۱/۲۳۷	۰/۹۶۶	۱/۰۴	۵	۱	۴	۴/۱۳۵	سؤال ۱۴ حاکمیت شرکتی
-۱/۰۰۱	۰/۱۹۴	۱/۰۸	۵	۱	۴	۴/۰۲۹	سؤال ۱۵ حاکمیت شرکتی

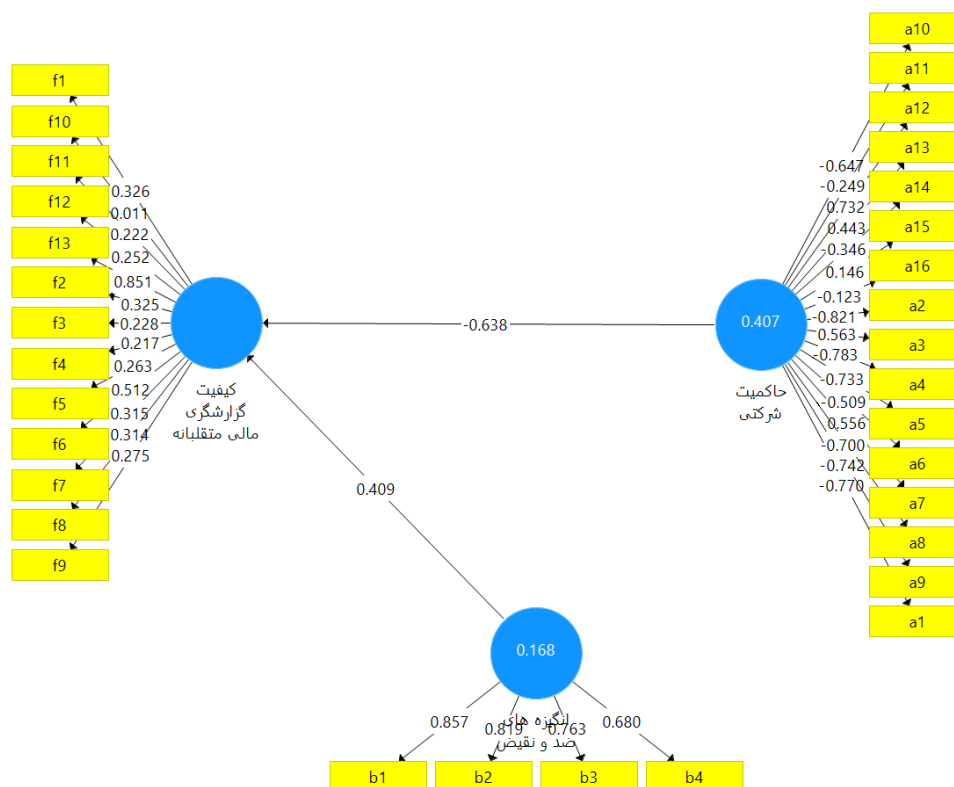
چولگی (کجی)	کنشیدگی	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	میانہ	میانگین	سوالات متغیر حاکمیت شرکتی
-۱/۲۲۹	۱/۳۴	۰/۹۵	۵	۱	۴	۴/۱۳	سوال ۱۶ حاکمیت شرکتی

داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۷ قابل قبول است (به شرط آنکه میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵ باشد) و اگر بزرگ‌تر از ۰/۷ باشد مطلوب است. حال با مشاهده نمودار (۲) مشخص است که برخی از روابط دارای بار عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳ هستند. در ادامه میزان هم‌خطی با استفاده از عامل تورم واریانس مورد ارزیابی قرار گرفت. این عامل نشان داد که واریانس ضرایب تخمینی تا چه حد نسبت به حالتی که متغیرهای تخمینی، هم‌بستگی خطی ندارند، متورم شده‌اند. همان‌طور می‌دانیم که یکی از شروط و پیش‌فرض‌های رگرسیون، عدم هم‌خطی متغیرهای مستقل است؛ بنابراین برای بررسی این وضعیت از شاخص تورم یا عامل تورم واریانس بهره گرفته می‌شود که در آن شاخص تورم واریانس بالای ۱۰، نشان‌دهنده وضعیت هم‌خطی بحرانی و مقدار نزدیک به ۱، نشان‌دهنده وضعیت مطلوب است و حد قابل قبول هم‌خطی را نشان می‌دهد.

در جدول (۶)، میزان پراکندگی و دامنه پاسخ شرکت‌کنندگان به سوالات پرسشنامه قابل مشاهده است. همچنین میانگین نمره پرسشنامه نیز معنادار است. با نگاهی به جدول (۶) می‌توان دریافت که کمترین نمره برای سوالات پرسشنامه ۱ و بیشترین امتیاز ۵ بوده است. همچنین طبق میانگین اکثر پاسخ‌ها تمایل به ۴ و ۵ داشته‌اند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

در این قسمت ابتدا به بررسی بارهای عاملی هر گویه و هر کدام از عوامل پرداخته شده است که در نمودار (۲) قابل ملاحظه است: در نمودار (۲)، تجزیه و تحلیل هریک از روابط پژوهش به تفکیک و با استفاده از تکنیک حداقل مربعات جزئی صورت پذیرفته است. چند نکته‌ای که در تکنیک حداقل مربعات جزئی حائز اهمیت فراوان است شامل: قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده است که به وسیله بار عاملی نشان

نمودار ۲ - آزمون حداقل مربعات جزئی

جدول ۶: نتایج شاخص مدل درونی عامل تورم واریانس

عوامل موثر	کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
حاکمیت شرکتی	۱/۲۳
انگیزه‌های مالی ضد و نقیض	۱/۷۴

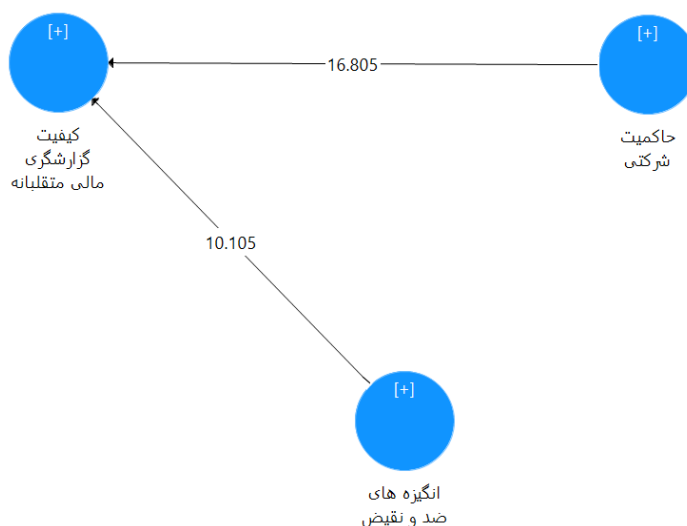
بودن از $0/3$ قابل قبول است اما نشان‌دهنده تأثیر منفی است. آماره t رابطه مذکور نیز $16/805$ به دست آمده که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می‌دهد همبستگی مشاهده شده معنادار می‌باشد. از این رو با یقین 95% کیفیت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر منفی و معناداری دارد. بنابراین می‌توان گفت حاکمیت شرکتی عاملی است که می‌تواند کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه را کاهش دهد.

از طرف دیگر شدت رابطه انگیزه‌های مالی ضد و نقیض با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه برابر $0/409$ است که به دلیل بزرگ‌تر بودن از $0/3$ قابل قبول است اما نشان‌دهنده تأثیر مثبت است. آماره t رابطه مذکور نیز $10/105$ به دست آمده که بزرگ‌تر از مقدار بحرانی t در سطح خطای 5% یعنی $1/96$ بوده و نشان می‌دهد همبستگی مشاهده شده معنادار می‌باشد. از این رو با یقین 95% انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد. در نتیجه می‌توان اینگونه بیان کرد که وجود انگیزه‌های مالی ضد و نقیض قوی در یک شخص، عاملی است که می‌تواند احتمال گزارشگری مالی متقلبانه را افزایش دهد.

با توجه به توضیحات مطروحه و مشاهده جدول (۷)، می‌توان نتیجه گرفت که مدل مفهومی پژوهش دارای حد مطلوبی از هم‌خطی است. با مشاهده جدول (۷)، مشخص می‌شود مدل پژوهش از ساختار قوی برخوردار است، زیرا متغیرهای وابسته در این مدل مطلوب هستند. حال با اثبات قوی بودن مدل مفهومی پژوهش با استفاده از تکنیک بوت‌استرپینگ به معناداری روابط پرداخته می‌شود.

همان‌طور که ذکر شد، برای بررسی معناداری همبستگی‌های مشاهده شده از روش‌های خودگردان‌سازی (بوت‌استرپ) 1 یا برش متقاطع چک نایف 2 استفاده شد. در این پژوهش از روش خودگردان‌سازی استفاده شده است که آماره t را به دست می‌دهد. در سطح خطای 5% درصد اگر مقدار آماره بوت‌استرپینگ t -value بزرگ‌تر از $1/96$ باشد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. لذا با مشاهده روابط فوق مشخص شد که بیشتر روابط معنادار هستند. جدول (۸) خلاصه‌ای از آنچه در این بخش انجام شد ارائه می‌دهد و به بررسی رد یا تأیید روابط موجود در مدل مفهومی پژوهش می‌پردازد.

نتایج نشان داد که شدت رابطه حاکمیت شرکتی با کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه برابر $0/638$ است که به دلیل بزرگ‌تر

نمودار 1 - برازش بخش ساختاری

جدول ۷: خلاصه ضرایب مسیر و برازش ساختاری

تایید یا رد	آماره t	ضریب مسیر	
تایید	۱۶/۸۰۵	-۰/۶۳۸	حاکمیت شرکتی <---> کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه
تایید	۱۰/۱۰۵	۰/۴۰۹	انگیزه‌های مالی ضد و نقیض <---> کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه

بحث و نتیجه‌گیری

گزارشگری مالی متقلبانه یکی از راه‌هایی است که گاهی مدیران برای مخفی کردن عملکرد نامناسب خود از طریق تغییر در اطلاعات حسابداری و یا افشا نکردن آن‌ها استفاده می‌کنند و باعث خدشه دار شدن اعتماد عموم و هدایت منافع شرکت به سمت گروه‌های خاصی می‌شوند و بدین ترتیب تقابل منافع ذینفعان تشدید می‌یابد. لذا؛ جهت شناسایی عوامل موثر بر گزارشگری مالی متقلبانه، این پژوهش با هدف بررسی تأثیر کیفیت حاکمیت شرکتی و انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه صورت پذیرفت. به این منظور داده‌های کمی از طریق پرسشنامه استاندارد و از ۳۸۴ نفر از کارکنان و مدیران سرمایه‌گذاری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های حداقل مربعات جزئی به کمک نرم‌افزار تحلیل آماری «اسمارت پی‌ال‌اس ۳» استفاده شد.

در بررسی اولین فرضیه پژوهش باید بیان کرد که کیفیت حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر منفی و معناداری دارد. این به این معنی است که هر چه کیفیت حاکمیت شرکتی افزایش یابد، کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه کاهش می‌یابد. این نتیجه همسو با یافته‌های دواراجار و همکاران (۲۰۲۲) و نیکبخت و احمدخان بیگی (۱۳۹۷) است. طبق تحلیل‌های صورت‌گرفته می‌توان اینگونه بیان نمود که پاسخگویی مدیران به مالکان در مجامع، شیوه‌های به‌کاررفته توسط هیئت‌مدیره در راستای مشخص کردن مسیر سازمان، ارتباط بین هیئت‌مدیره و مدیران ارشد، فراهم‌کنندگی هدف‌های سازمان توسط ساختار شرکت، پیرو قرارداد بودن هزینه‌های عملیاتی شرکت، ارتقا عملکرد مدیران، پاسخگویی شفاف، رعایت حقوق ذی‌نفعان، تسهیل کنترل اثربخش توسط ساختار سازمانی حاکمیت شرکتی، اولویت داشتن کنترل ریسک در شرکت، اولویت نقش حسابرسی داخلی در حاکمیت شرکت نسبت به دیگر فعالیت‌ها و اولویت مصرف بهینه منابع در شرکت می‌تواند منجر به کاهش کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه شود.

به عبارتی می‌توان گفت؛ راهبری نامناسب یک از عوامل اصلی منجر به پیدایش تقلب در داخل شرکت هاست؛ بنابراین، استقرار یک سامانه قدرتمند حاکمیتی می‌تواند راهکاری مؤثر جهت کاهش این گونه اقدامات تقلب‌زا در شرکت‌ها باشد.

استقرار سازوکارهای راهبری قوی می‌تواند از طریق کاهش تضاد منافع میان سهامداران و نمایندگان آنها، باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی گردد. آنچه مشخص است این است که بدون استقرار سیستم حاکمیت شرکتی خوب، تأثیر کلی طرح‌های مبارزه با تقلب کاهش می‌یابد و رشد این گونه شرکت‌ها تحلیل می‌رود. پیامدها و هزینه‌های مستقیمی از قبیل صدمه به شهرت شرکت، کاهش قابلیت سودآوری آتی و همچنین زیان‌های ناشی از عدم اطمینان بازارها که تقلب و فساد مالی به جامعه و شرکت‌ها تحمیل می‌کند، گویای ضرورت مبارزه با این مسئله است.

از طرفی پاداش و انگیزه‌های مالی مختلف نیز می‌تواند بر عملکرد یک مدیر تأثیرگذار باشد. زیرا عملکرد ضعیف یک مدیر می‌تواند با کاهش پاداش وی همراه باشد و به همین علت گاهی انگیزه‌های مالی ضد و نقیض و تلاش برای افزایش و حفظ منافع شخصی یک مدیر و همچنین حفظ سرمایه‌گذاران فعلی، می‌تواند وی را بسوی گزارشگری مالی متقلبانه سوق دهد. همچنین؛ با توجه به اینکه مدیران تمایل دارند تا اوضاع مالی شرکت را به گونه‌ای نمایش دهند که از یک طرف به انتظارات سرمایه‌گذاران پاسخ داده شود و از طرف دیگر نشان دهند که عملکرد به حدی قوی بوده که به اهداف تعیین شده در شرکت دست یافته‌اند، بنابراین وضعیت مالی شرکت را بهتر از آنچه که در واقعیت هست ارائه می‌نمایند. بنابراین در بررسی دومین فرضیه پژوهش به بررسی تأثیر انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه پرداختیم. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که انگیزه‌های مالی ضد و نقیض بر کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه تأثیر مثبت و معناداری دارد. این به این معنی است که هر چه انگیزه‌های مالی ضد و نقیض افزایش یابد، کیفیت گزارشگری مالی متقلبانه نیز افزایش می‌یابد. این نتیجه همسو با یافته‌های چن و همکاران (۲۰۲۱) است (Chen et al., 2021).

طبق تحلیل‌های صورت‌گرفته می‌توان بیان کرد که انگیزه‌های مالی مدیران اجرایی مانعی ضمنی برای ارزیابی عملکرد مدیران می‌باشد. همچنین باعث می‌شود مدیران به خروجی عملکرد خود توجه نمایند تا بتوانند ساختاری موثر و کارآمد را در شرکت پیاده‌سازی نمایند. پرداخت پاداش نقدی، افزایش در پاداش مبتنی بر عملکرد، واگذاری سهام به مدیران، پرداختی‌های درمانی، مزایای پایان خدمت، پرداختی‌های مربوط به کارمند

فهرست منابع

- نمونه، پرداخت در قالب حقوق مقرری در شرکت می‌تواند منجر به افزایش کیفیت گزارشگری مالی شود.
- لذا باید ضمن اصلاح معیارها و استانداردهای حسابداری کنونی در کشور و با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار بر گزارشگری مالی متقالبانه، به دنبال راه‌هایی برای جلوگیری از تقلب و تحریف صورت‌های مالی و ارائه اطلاعات صحیح به استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی گردید. عواملی که گاهی نادیده گرفتن آن‌ها در وضع قوانین و استانداردها می‌تواند اثرات بزرگی بر سرنوشت سرمایه‌گذاران داشته باشد.
- با توجه به مطالب پیش‌گفته به پژوهشگران آتی پژوهش دربارهٔ موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:
- بررسی عوامل میانجی و تعدیل‌گر همچون ساختار سازمانی در رابطه میان مؤلفه‌های مذکور و انتخاب استراتژی؛
 - بررسی سایر عوامل مؤثر در کاهش کیفیت گزارشگری مالی متقالبانه؛
 - بررسی تأثیر تعدیل‌کنندگی نفوذ مدیران در شرکت‌ها بر رابطه بین تقلب در صورت‌های مالی و کیفیت گزارشگری مالی؛
 - بررسی تأثیر عدم مدیریت سودهای واهی و بیپوده بر میزان تقلب در صورت‌های مالی؛
 - بررسی تأثیر انگیزه‌های ضدونقیض درون یک شخص بر گزارشگری مالی متقالبانه؛
 - بررسی تأثیر فشارهای روحی روانی و سقوط ارزش سهام بر گزارشگری مالی متقالبانه.
- از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش که از ویژگی‌های خاص پژوهش‌های علوم اجتماعی است، وجود داده‌های مقطعی و تأثیرگذاری متغیرهایی است که کنترل آن‌ها خارج از دسترس محقق است و امکان تأثیرگذاری آن‌ها بر نتایج پژوهش وجود دارد و از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به این موارد اشاره کرد:
- یافته‌های پژوهش فقط مربوط به مدت دوران جمع‌آوری داده‌هاست و اعتبار آن محدود به دوره زمانی کوتاه‌مدت است. تعمیم نتایج به سایر مراکز در دیگر استان‌ها لزوماً با احتیاط انجام گیرد؛ زیرا مسائلی از جنس عوامل فردی، جغرافیایی، کارکرد افراد و غیره بر هنجار کارکنان اثر می‌گذارد که در پژوهش حاضر، تحلیل‌ها با فرض ثابت بودن آن‌ها انجام گرفته است. لذا؛ به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که موضوع پژوهش حاضر را در کشورهای مختلف و زمان‌های مختلف مورد بررسی قرار دهند.
- ابدالی، رقیه، خائف‌الهی، احمدعلی، دانایی فر، حسن و احمدی، پرویز (۱۳۹۷). تبیین اولویت‌های تشویقی کارکنان: آیا تفاوتی بین بخش خصوصی و دولتی وجود دارد. *اندیشه مدیریت راهبردی (اندیشه مدیریت)*، ۱۲(۲)، ۲۱۶-۲۳۴.
- اسماعیلی کیا، غریبه، نجف‌نیا، سمیه و اوشنی، محمد (۱۳۹۸). بررسی رابطه بین سازوکارهای راهبردی شرکتی برون‌سازمانی و تقلب مالی با تمرکز بر ارزیابی شناختی از تجویزهای تئوری نمایندگی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۲)، ۱۹۲-۱۶۹.
- احتشام مهر، حسین، کامیابی، یحیی، خلیل پور، مهدی (۱۴۰۱). شناسایی عوامل مؤثر بر همگرایی گزارشگری یکپارچه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۱(۴۴)، ۱۷۷-۱۹۵.
- اقبالی عموقین، علیرضا، محمدزاده سالطه، حیدر، صالحی، مهدی و نونهال نهر، علی اکبر (۱۴۰۳). استخراج ارتباط علی و معلولی متغیرهای مؤثر بر کیفیت گزارشگری مالی با استفاده از رویکرد دیمتال. *فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۴(۲)، ۵۵-۳۷.
- بقایی، فتانه (۱۳۹۴). *مطالعه رابطه بین حاکمیت شرکتی و مالیات بر ارزش افزوده در شرکت سهامی مخبرات استان هرمزگان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قشم.
- پسندیده فرد، فایزه و وادی زاده، سپاسی (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر گزارشگری مالی متقالبانه و نادرست با استفاده از روش فراترکیب. *فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۵(۹)، ۳۳۴-۳۰۱.
- جامعی، رضا و رستمیان، آزاده (۲۰۱۶). تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی‌شده. *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۲۹(۸)، ۱۸-۱.
- حجازی، رضوان و مختاری‌نژاد، حمیدرضا (۱۳۹۶). رابطه ساختار حاکمیت شرکتی با احتمال گزارشگری مالی متقالبانه. *حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۳(۲)، ۶۰-۳۳.
- خلیلی، عبدالجواد، غلامی، عبدالخالق و دانش‌فرد، کرم اله (۱۳۹۹). طراحی الگوی بومی مدیریت استعداد در صنایع ملی گاز ایران. *مجله توانمندسازی سرمایه انسانی*، ۳(۱)، ۱۳-۱.

- on expected profit characteristics. *Financial accounting and auditing research*, 29(8), 1-18 {In Persian}
- Hijazi, Rizvan and Mokhtarinejad, Hamidreza (2016). The relationship between corporate governance structure and the probability of fraudulent financial reporting. *Value and behavioral accounting*, 3(2), 33-60 {In Persian}
- Iqbali Amouqin, Alireza, Mohammadzadeh Saltah, Haider, Salehi, Mahdi & Noonhal Nahar, Ali Akbar (۲۰۲۴). Extracting the causal relationship of quality and the results of changes in financial reporting using Dimtel's perspective. *Quarterly Journal of Accounting and Management Auditing Knowledge*, (14) 2, ۳۷-55. {In Persian}
- Khalili, Abdul Javad; Gholami, Abdul Khaliq; Daneshfard, Karam Elah. (2019). Designing a native model of talent management in Iran's national gas industries. *Journal of Human Capital Empowerment*, 3(1), 1-13. {In Persian}
- Khan, Irfan Ullah; Ahmed, Shakeel; Iqbal, Muhammad & Shaukat Khan, Usman. (2024). Nexus of Corporate Governance, Financial Reporting Quality and Investment Efficiency. *Journal of Asian Development Studies*, 13(2), 606-622.
- Nikbakht, Mohammad Reza and Ahmad Khan Beigi, Mustafa (2017). The impact of corporate governance on financial reporting quality: an integrated approach. *Accounting and Auditing Reviews*, 25(3), 433-455. {In Persian}
- O'Connor Jr, J. P., Priem, R. L., Coombs, J. E. & Gilley, K. M. (2006). Do CEO stock options prevent or promote fraudulent financial reporting? *Academy of Management Journal*, 49(3), 483-500.
- Pandideh Fard, Faizeh and Wadizadeh, Sepasi (1400). Identifying factors affecting fraudulent and incorrect financial reporting using the meta-composite method. *Value and Behavioral Accounting Quarterly*, 5(9), 301-334 {In Persian}
- Rahman, K. M. and Bremer, M. (2016). Effective corporate governance and financial reporting in Japan. *Asian Academy of Management Journal of Accounting & Finance*, 12.
- Segal, S. (2016). Accounting frauds—review of advanced technologies to detect and prevent frauds. *Economics and Business Review*, 2(4), 45-64.
- Yulianti, Y., Suci R. Pratami, Yuni S. Widowati & Lulus Prapti. (2019). Influence of fraud pentagon toward fraudulent financial reporting in Indonesia an empirical study on financial sector listed in Indonesian stock exchange. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 8(8), 237-242.
- Yulianti, Y., et al. Influence of fraud pentagon toward fraudulent financial reporting in Indonesia an empirical study on financial sector listed in Indonesian stock exchange. (2019). *International Journal of Scientific and Technology Research*, 8(8): 237-242.
- نیکبخت، محمدرضا و احمدخان بیگی، مصطفی (۱۳۹۷). تأثیر حاکمیت شرکتی بر کیفیت گزارشگری مالی: رویکرد یکپارچه. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۵(۳)، ۴۳۳-۴۵۵.
- Abdali, Ruqiyeh, Khaif Elahi, Ahmad Ali, Danai Far, Hassan and Ahmadi, Parvez (2017). Explaining employee incentive preferences: Is there a difference between the private and public sectors? *Strategic Management Thought (Management Thought)*, 12(2), 216-234 {In Persian}
- Amiram, D., Bozanic, Z., Cox, J. D., Dupont, Q., Karpoff, J. M. & Sloan, R. (2018). Financial reporting fraud and other forms of misconduct: a multidisciplinary literature review. *Review of Accounting Studies*, 23, 732-783.
- Andon, P., Free, C., Jidin, R., Monroe, G. S. & Turner, M. J. (2018). The impact of financial incentives and perceptions of seriousness on whistleblowing intention. *Journal of Business Ethics*, 151, 165-178.
- Baghai, Fataneh (2014). *A study of the relationship between corporate governance and value-added tax in Hormozgan Province telecommunication joint stock company*. Master's thesis in financial management. Islamic Azad University, Qeshm branch. {In Persian}
- Berger, L., Perreault, S. & Wainberg, J. (2017). Hijacking the moral imperative: How financial incentives can discourage whistleblower reporting. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 36(3), 1-14.
- Chen, D., Wang, F. & Xing, C. (2021). Financial reporting fraud and CEO pay-performance incentives. *Journal of Management Science and Engineering*, 6(2), 197-210.
- Devarajar, M., Shaharudin, M. S., Pitchay, A. A., Haron, H. & Ganesan, Y. (2022). Corporate Governance and Fraudulent Financial Reporting Among Malaysian Public Listed Companies. *International Journal of Law, Government, and Communication*, 7(9).
- Esmaili Kia, Gharibeh, Najaf Nia, Samiya and Oshni, Mohammad (2018). Investigating the relationship between external corporate governance mechanisms and financial fraud, focusing on the cognitive evaluation of agency theory prescriptions. *Accounting and auditing reviews*, 26(2), 169-192 {In Persian}
- Ehtsham Mehr, Hossein, Soghada, Yahya, Khalilpour, Mehdi (۲۰۲۲). Identifying the effective factors on the convergence of integrated reporting in companies admitted to the Tehran Stock Exchange. *Knowledge Quarterly Journal of Management Accounting and Auditing*, (11) 44, 177-195 {In Persian}
- Jones, J. J. 1991. "Profit management during import relief investigations", *Journal of Accounting Research* 29(2), 193-228.
- Jamei, Reza and Rostamian, Azadeh (2016). The effect of financial expertise of audit committee members

Zainudin, Emie Famieza, and Hafiza Aishah Hashim.
(2016). Detecting fraudulent financial reporting
using financial ratios. *Journal of Financial
Reporting and Accounting*, 14(2), 266-278.

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 16/ No. 62/ Summer 2027

The effect of the quality of corporate governance and conflicting financial incentives on the quality of fraudulent financial reporting

Lida Sheikhzad Abkanar

PhD student, accounting department, Kerman branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

lidasheikhzadabkenar@gmail.com

Omid Pourhydari

Professor, Department of Accounting, Shahid Bahnerkerman University, Kerman, Iran.

(Corresponding author)

opourheidari@uk.ac.ir

Amirhossein Taebi Noqandari

Assistant Professor, Department of Accounting, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran taebi@lauk.ac.ir

Abstract

Different contradictory factors and motivations in organizations can play an important role in providing fraudulent financial reports to achieve personal benefits by deceiving external users. Therefore, identifying these factors is an important step to inform external users. Organization, in line with making optimal investments and decisions. Thus, this research seeks the impact of the quality of corporate governance and conflicting financial incentives on the quality of fraudulent financial reporting. The current study is a descriptive survey application. The statistical population of this research consists of the employees and investment managers of the companies admitted to the Tehran Stock Exchange, which was determined by using Cochran's formula to the number of 384 people. This research used a questionnaire and random sampling to select the sample size. The research results indicate that the quality of corporate governance negatively and significantly affects the quality of fraudulent financial reporting. It was also concluded that conflicting financial incentives positively and significantly affect the quality of fraudulent financial reporting.

Keywords: quality of corporate governance, conflicting financial incentives, quality of fraudulent financial reporting

